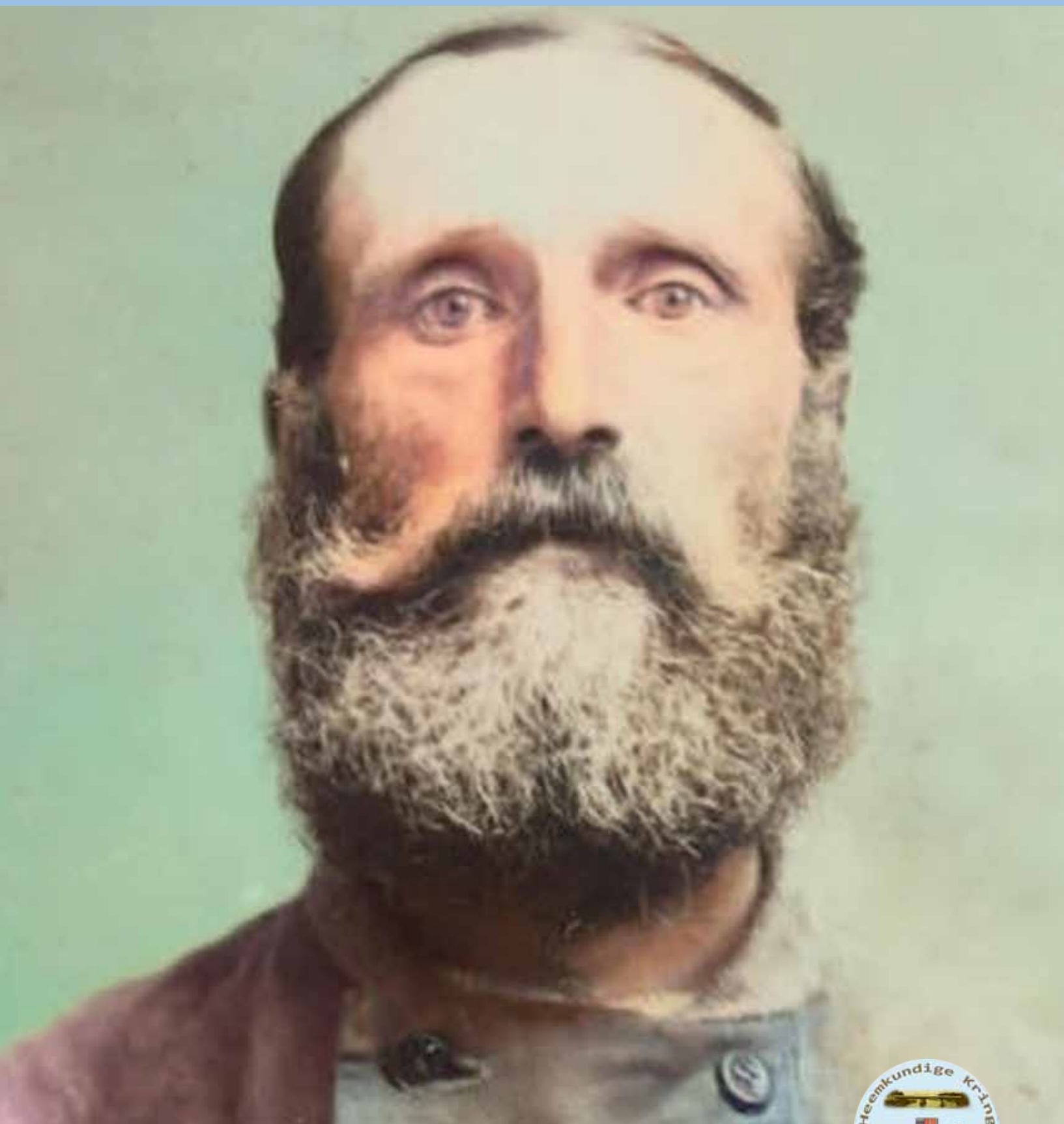

Heemkundige Kring Dr. Croquet - Walem

MAGAZINE 76 - Landloperij

Driemaandelijke uitgave : januari - februari - maart 2025

Colofon

Dit magazine is een uitgave van
vzw Heemkundige Kring
Dr. Croquet Walem

Maatschappelijke zetel:
Koning Albertstraat 9
B-2800 Walem

www.heemkundewalem.be
info@heemkundewalem.be

U kan lid worden door
overschrijving van
15 euro op rekening nr.:
BE23 7512 0773 0691
dan krijgt u de volgende nummers
van ons tijdschrift in uw bus.

**Redactie en medewerkers
van dit nummer:**

**Staf Daems
Hugo Rom
Tom Van Buggenhout-
Mieke Vandeweerd
Dirk Verreth**

**Foto voorpagina:
Foto van landloper uit
tentoonstelling in
Merksplas
(ingekleurd door HKDC)**

Onze ereleden

B vB architecten BV	Michiels Frank
Bellon Bert - Loiselle Martine	Michiels Victor
Belmans Wilfried	Moerenhout Elie
Bogaerts-Rombauts	Morrens Paul
Bruynseels - Christiaenssens	Nauwelaerts Eugeen - Sweert Karina
Caelen Karel - Lucas Van de Leur	Nuyts Dirk - Smets Krista
Carpentier Christiane	Peeters - Van Laer
Coeckelbergh Willy - Op de Beeck Rose	Poot Jaak
Daems Rik	Resseler Alex - Troch Sonia
Daems Staf	Resseler Willy
De Belder Karel - Soetaers Rina	Richard Hofmans
De Coster J. - Guyot Lalignant A.	Rom Hugo
De Groef Gerard	Rymenams Frans
De Koninck Jan	Steensels Danny - Van Malderen Sabine
De Laet Pieter	Tournaye Jos
De Win - Van Reeth	Uten Mika
Dokter en Mevrouw Frans De Greve	Van Buggenhout Tom - Veys Ann
Dokter Liekens Jo - Bordo Viviane	Van Camp Agnes
Dox - Vercammen	Van Genechten Gaby
Duquene S. - Van Buggenhout C.	Van Look Juliette
Figeys Jos	Van Malderen Stefaan
Gebroeders Peeters BVBA (Schrijnwerkerij)	Vandamme Ricardo
Gilon - Tielemans	Vansant Elza
Gilon Els (Haarstudio Ellix)	Verbeeck Ludo
Henskens Melissa ('t Warm Bakkertje)	Vercammen Fons (AXA Bank)
Honsia Clara	Vergaelen Robert
Huysmans Florentina	Verlinden Jan
Keersmaekers - Aerts	Verreth Dirk - Hendrickx Linda
Laurent Olivier	Vervaeck Benny
Marivoet Herman	Voet Hans - Nuyts Magda
Marivoet Martin	Wilms Dirk
Marivoet Walter - van Berckelaer Liz	Wouters Gerald (Aannemer)
Merckx Eddy	

Edito

Eeuwenlang werden samenlevingen opgeschrikt door hongersnoden, oorlogen en economische crises. Mensen verloren hun vertrouwde levenspatroon en belandden in armoede: op de vlucht, zonder werk, voedsel of enige zekerheid. Tijdens de Middeleeuwen en het Ancien Régime nam de Kerk deels de zorg voor armen op zich via liefdadigheid.

Na de val van Napoleon en de oprichting van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden ontstond bij de overheid de ambitie om armoede structureel uit te roeien. Generaal Johannes van den Bosch was de drijvende kracht achter dit idee. Hij wist sponsors te overtuigen om te investeren in een experiment waarbij geld werd ingezameld voor grond en huisvesting. In deze kolonies kregen armen werk, zodat ze zelf konden voorzien in hun levensonderhoud. Dit bespaarde de staat kosten en bood zelfs de mogelijkheid om met landbouwoverschotten schulden af te lossen. Tegelijk konden vernieuwende landbouwtechnieken worden aangeleerd en verspreid. Het uiteindelijke doel was de verheffing van de armen en lagere sociale klassen door arbeid, onderhoud en onderwijs.

Er werden zeven landbouwkolonies opgericht: vijf in Nederland en twee in België. Het experiment had aanvankelijk succes en leverde veel van de gehoopte voordelen op. Wel werd er onderscheid gemaakt tussen vrije en onvrije kolonies. In de onvrije kolonies werden bedelaars en landlopers verplicht opgenomen. Na de Belgische onafhankelijkheid verloor de nieuwe Belgische regering de interesse in de kolonies van Merksplas (onvrij) en Wortel (vrij). Rond 1870 werd het idee echter nieuw leven ingeblazen, en de kolonies werden omgevormd tot weldadigheidslandbouwkoloniën voor hulpbehoevenden. In Wortel kwamen ouderen, mensen met een beperking en werklozen terecht, terwijl Merksplas een toevluchtsoord werd voor 'beroepsbedelaars'.

Gedurende de twintigste eeuw bleven beide kolonies een bijzondere rol spelen binnen de Belgische strafvoorzieningen. In 1993 werd de landloperij officieel afgeschaft, al bleven enkele bewoners er wonen. In 2013 overleed de laatste bewoner van Merksplas; in Wortel woonden toen nog zes mensen.

In dit tijdschrift belichten we de geschiedenis van de landloperij en maken we de link met Walem. We werpen ook een blik op de Spaanse forten rond Mechelen, waarvan enkele op Walems grondgebied lagen. Als heemkundige kring blijven we ons bovendien sterk verbonden voelen met de Eerste Wereldoorlog. In dit en de komende edities vertellen we het verhaal van de gesneuvelden uit Walem. Tot slot doken we in de kranten van 1965, en onthult de molenaar het mysterie van de sperziebonen

tvb

Portret van Johannes van den Bosch door Cornelis Kruseman

Landloperij

Wanneer een landloper?

Volgens de afgeschafte wet op de bedelarij en landloperij was men landloper wanneer men geen vast woonplaats had, geen middelen van

*De "**Van Dale**" definieert "landloperij" in zijn juridische betekenis als "het zonder middelen van bestaan rondzwerven". Het begrip "landloper" wordt bestempeld als een synoniem van "zwerver".*

bestaan, en gewoonlijk geen beroep of ambacht uitoefende. Deze drie voorwaarden moesten tegelijkertijd vervuld zijn. Het al dan niet geld op zak hebben had er niets mee te maken. In de praktijk kwam het er op neer dat men slechts landloper was wanneer men het toegaf. Men werd dan 'veroordeeld' om 'opgesloten' te worden in Merksplas. Dit was het geval voor vele Antwerpse daklozen : wanneer de winter in aantocht was gaven zij zich bij de politie aan en werden dan met tientallen en honderden naar Merksplas gebracht. Bij het aanbreken van de lente, als ze wat geld verdiend hadden in de zogenaamde gevangenis, hadden ze plots middelen van bestaan, werden vrijgelaten en hernamen hun zwerversbestaan. Andere termen voor landloper zijn zwerver, clochard, vagebond en dakloze. Zwervers die vanaf het eind van de 19e eeuw stiekem op treinen in Noord-Amerika meereisden, worden Hobo's genoemd.

Van alle tijden

Landlopers waren al in de middeleeuwen een bekend verschijnsel op het platteland. Vaak door armoede gedreven zwierven mensen rond op zoek naar werk, eten en onderdak. Vooral in de zomer was men bij veel boeren als werkkraft welkom. Sommige van die zwervende werkzoekers werden bekenden en kwamen jaarlijks op vaste tijden terug. Deze mensen werden in de gemeenschap geaccepteerd omdat ze als dagloner nuttig waren.

Landlopers en bedelaars waren meestal echter niet geliefd. Men was bang voor diefstal en ander crimineel gedrag. Hun aanwezigheid werd vooral in de 19e eeuw niet meer getolereerd en hun manier van leven kon op afkeuring rekenen van de gegoede burgerij. Daarom kwam er een wettelijk verbod en werden landlopers en zwervers geregeld opgepakt en weggejaagd. Soms kwamen ze in gevangnissen, werkkampen of inrichtingen terecht.

Landloperij was al in het ancien regime een misdrijf. Wie geen werk of middelen van bestaan had, riskeerde een veroordeling. Vanaf 1866 konden veroordeelde landlopers in België ook een terbeschikkingstelling van de regering oplopen; hiervoor waren zogenaamde Rijksweldadigheidskolonies of landloper kolonies opgericht. Opsluiting was ook voorzien in de wet van 27 november 1891 tot beteugeling van de landloperij en de bedelarij. De Landloperijwet werd afgeschaft door artikel 29 van de wet van 12 januari 1993 houdende een urgentieprogramma voor een meer solidaire samenleving. Tegelijk werden door artikel 30 enkele bijhorende strafbepalingen in het strafwetboek opgeheven. Tot 1993 konden landlopers, bedelaars van hun vrijheid beroofd worden en opgesloten worden in speciale opengevangnissen zoals deze van Hoogstraten, Merksplas of Wortel. (Hoogstraten tussen 2 en 7 jaar Wortel 1 jaar - minder streng)

*De **Wet Lejeune** uit 1891 definieert landlopers scherper "zij die in plaats van in den arbeid hunne middelen en bestaan te zoeken, de liefdadigheid uitbuiten als bedelaars van beroep; de personen die, uit luiardij, dronkenschap, of ongebonden zeden, in staat van landloperij leven en de bijloopers van ontucht vrouwen".*

Art.11 De in toevluchtshuizen opgesloten personen zullen in vrijheid gesteld worden, wanneer hunne uitgangsmassa het cijfer bereikt heeft dat door de Minister van Justitie wordt bepaald door de verschillende klassen waarin die opgeslotenen gerangschikt zijn en volgens het ambacht dat zij uitoefenen.

Vervroegd vrijkomen: Goed gedrag in de kolonie, familie gaat voor jou zorgen of je hebt werk buiten de kolonie

Referentie: wikipedia "landloper" - <https://juridischforum.be/viewtopic.php?t=138>

in België

Bij de opening van Merksplas Kolonie in 1825 voorzag men plaats voor 1.000 landlopers. De volgende decennia wisselden de aantallen, om tot vlak voor WO 1 tot 6000 te stijgen.

Merksplas en Wortel

Landlopers die oud, werkloos of ziek of gebrekkig waren, kwamen in Wortel-Kolonie terecht. Wie kon, moest aan het werk in de werkhuizen of op deze boerderij. Door te werken, verdienden de landlopers een klein loon. Wie een bepaald bedrag had gespaard, kon zijn vrijlating aanvragen. Meestal trokken de mannen met hun gevulde buidel naar de steden en stortten ze zich in het nachtleven. Het duurde niet lang of ze stonden terug aan de poort van de kolonie.

Landloperskolonies

Gezonde buitenlucht

Van hard werken in de buitenlucht word je een beter mens. Dat was de centrale gedachte in de Koloniën. Helaas, landbouw alleen leverde niet genoeg werk op voor alle landlopers, en de opbrengsten waren onvoldoende om alle kosten te dekken.

Toen de Belgische staat in 1870 de Koloniën kocht, verschoof de focus van landbouw naar industrie. Er werden tal van werkhuizen opgericht, waaronder deze steenbakkerij. Met een door een os aangedreven rosmolen wordt hier klei gemengd met water en zand. De landlopers vormen kleitegels in een houten mal. Op de voorgrond liggen tegels te drogen voor ze naar de steenoven gaan.

Eigen koloniemunt

Vanaf 1823 sloeg de Brusselse Munt tinnen huismunten voor de koloniën. In 1839 werden ze alweer uit omloop genomen. Vanaf 1886 werden er nieuwe munten in koper en messing gemaakt. De munten konden enkel gebruikt worden in de koloniën, erbuiten hadden ze geen waarde.

"Het eene deel van het verdiende loon wordt den kolonist ter hand gesteld om eene versnapering aan te koopen. Het andere deel wordt ingeschreven op zijn loopende rekening en vormt zijn uitgangspas. Die wordt hem uitbetaald in Belgische frank bij zijn invrijheidsstelling

of op gegeven tijden erna. Behalve uitzonderlijke omstandigheden wordt de uitgangspas niet in haar geheel overhandigd. Het bestuur bepaalt het bedrag dat in handen gelaten wordt van de kolonisten."

(uit: Verhandelingen over Staatsweldadigheidskoloniën voor landlopers en bedelaars 1936)

Landlopers met een

In het kader van de ontsluiting van de sites van Wortel en Merksplas is er ook een databank opgebouwd die via de website van "Kolonie 5 & 7" kan worden geraadpleegd (<https://www.kolonie57.be/zoek-je-voorouders>).

Wij gingen op zoek naar landlopers die in Walem geboren werden of er Walem als hun laatste woonplaats beschouwden .

Geboren in Walem en hun laatste woonplaats was Walem

GILLIS Pierre Louis
Geboren op 21 oktober 1829 te WALEM
Burgerlijke stand: ongehuwd
Vader: Gillis Jacques
Moeder: Heins Marie

Beroep: koetsier, voerman

Datum vonnis 6 maart 1895 Rechtbank Brussel
Duur straf onbepaald
Verblijft in de kolonie van 7 maart 1895 tot 2 augustus 1895, op deze datum overlijdt hij.

VAN GYSEL Guillaume Francois
Geboren 4 juni 1862 te WALEM
Burgerlijke stand: ongehuwd
Vader: Guillaume Francois
Moeder: Marie

Beroep: steenbakker

Veroordelingen:
Datum vonnis 24 oktober 1889 Rechtbank Hoogstraten
24 oktober 1889 tot 22 november 1889
Duur straf 1 dag + 3 maanden terbeschikking van de overheid

Datum vonnis 27 oktober 1891 Rechtbank Brussel
28 oktober 1891 tot 30 november 1891
Duur straf 8 dagen + 3 maanden terbeschikking van de overheid

VAN ROMPAEY Pierre Joseph
Geboren 29 januari 1850 te WALEM
Burgerlijke stand: ongehuwd
Vader: Pierre Jean Van Rompaey
Moeder: Anne Catherine Geeraerts

Beroep: grondwerker

Veroordeling:
Datum vonnis 11 november 1909 Rechtbank Brussel
12 november 1909 tot 8 mei 1910
Duur straf: onbepaald

VERECKEN Francois Jean
Geboren 2 maart 1831 te WALEM
Burgerlijke stand ongehuwd
Vader: Joseph Verecken
moeder: Dyck Elisabeth

Beroep: mijnwerker

Veroordelingen:
Vonnis 31 augustus 1883 Rechtbank Charleroi Duurtijd straf 1 dag + 3 maanden terbeschikking van de overheid
Verblijf in de kolonie van 3 september 1883 tot 28 november 1883

Vonnis 6 december 1883 Rechtbank Brussel
Duur 8 dagen + 6 maand terbeschikking van de overheid
Verblijf in de kolonie van 13 december 1883 tot 9 juni 1884

Vonnis 12 juni 1884 Rechtbank Brussel
Duurtijd 8 dagen + 6 maand terbeschikking van de overheid
Verblijf in de kolonie van 19 juni 1884 tot 15 december 1884

Pleeft een diefstal
Verblijf in de kolonie van 19 december 1884 tot 7 juli 1885

Vonnis 14 juli 1885 Rechtbank Brussel
Duur straf 8 dagen + 6 maand terbeschikking van de overheid
Verblijf in de kolonie van 15 juli 1885 tot 23 december 1885, de datum waarop hij overlijdt.

In onze kindertijd zagen we in onze buurt af en toe al eens een vreemd personage opdagen op zoek naar een nachtverblijf, in een van de vele hooischuren die Walem ten rijk was. Als kind trokken ze onze aandacht omdat ze onverwachts opdoken op ons speelterrein 'de straat' en zich bovendien vreemd gedroegen, waardoor wij hen stiekem bleven beloeën. Wij noemde hen 'buitenslapers'. Ze doken 's avonds onder in een stal of een schuur en verdwenen 's morgens bij het eerste ochtendgloren zoals ze gekomen waren, sjofel en vuil een nieuwe dag tegemoet.

Albert Verbiest (geboren 1924) over landlopers te Walem

Walemse connectie

Geboren in Walem en hun laatste woonplaats elders

BAENS Joseph geboren op 26 juli 1823, een dagloner die te Mechelen woonde. Hij wordt vijfmaal vermeld in de registers van de kolonie. De eerste maal is hij 64 jaar oud, de vijfde maal 72 jaar.

BUSSCHOTS Edouard geboren op 1 januari 1859, een dagloner die in Waarloos woonde. Hij wordt tweemaal vermeld in de registers. De eerste maal is hij 26 jaar oud.

FOCQUER Pierre geboren 16 januari 1825, een metselaar die te Antwerpen woonde. Hij is 78 jaar oud wanneer hij in de kolonie terecht komt

HENDRICKX Joseph geboren op 01 maart 1828, een landarbeider die te Kontich woonde. Hij is 64 jaar oud wanneer hij enkele maanden in de kolonie wordt opgenomen.

JANSSENS Gommaire geboren op 14 januari 1822. Hij was metselaar en woonde te Leopoldsborg. Hij is 60 jaar wanneer hij opgenomen wordt.

THIBAUT Winand Florimond geboren op 15 oktober 1888. Hij was zadelmaker en woonde te Lier

VERREPT Pierre Gommaire geboren op 04 september 1841, een metselaar die te Antwerpen woonde. Hij wordt zeven maal vermeld in het register.

Elders geboren en laatste woonplaats Walem

SHELLENS Jean Ferdinand geboren te Lier op 28 januari 1829. Zijn beroep was tuinman. Hij wordt tweemaal vermeld: van 28 november 1895 tot 2 maart 1896 en nog eens op 22 december 1900 tot 4 februari 1901.

STUER Charles Louis geboren te Kallo op 14 februari 1839. Hij was metselaar. Hij wordt driemaal vermeld: van 28 november 1895 tot 2 maart 1896 en 21 oktober 1897 tot 2 maart 1898. Deze persoon vinden we in onze eigen databanken ook terug: in 1879 was hij vanuit Kallo in de Oude Baan 2bis komen wonen. We vinden ook nog de vermelding dat hij in 1901 (dus na zijn beide opnames als landloper) naar Oostende verhuist. Hij wordt een derde maal vermeld in de registers van augustus 1902 tot maart 1903. Het vonnis hiervoor wordt uitgesproken te Nevele.

*De landloper - Tekening van
Albert Verbiest (geboren
1924) een herinnering uit zijn
kinderjaren .*

Leven en sterven als nummer

De begraafplaats van de landlopers in Merksplas is wellicht het meest desolate plekje in Vlaanderen. Als de familie zich niet ontfermde over de laatste rustplaats, kregen de landlopers hier een graf met een wit kruisje. De enige identificatie is een nummer in een loden plaatje, aangebracht op een zijarm van het kruisje. Dit nummer kregen ze bij hun aankomst in de kolonie en bleef hen bij tot aan hun graf.

<https://www.merksplas.nu/geschiedenis/de-landlopersbegraafplaats-vertelt-geschiedenis/>

Begraafplaats van Merksplas

Begraafplaats van Wortel

Nummers op het graf

Spaanse Forten

In vorige tijdschriften behandelden we de draaibomen en de passen van de stad. Hiervoor baseerden we ons op een artikelenreeks geschreven door J. Uytterhoeven die in 1953 gepubliceerd werd in de Gazet van Antwerpen.

Een volgende term die passeert is die van "forten" meestal aangeduid als "Spaanse Forten".

"Spaans" verwijst naar de oorspronkelijke bouwheren van deze forten: de Spaanse bezetter in de 16e eeuw. Zij bouwden deze forten om de stad Mechelen te verdedigen tegen de Geuzen en de (noordnederlandse) Republiek.

1572 - Oranjes tweede invasie

Op 1 april veroveren de Watergeuzen het stadje Den Briel in Holland ("op 1 april verloor Alva zijn bril"). Dit is voor Willem van Oranje de aanleiding om een tweede maal te proberen om de Spanjaarden uit de Nederlanden te verdrijven. Hij start een grote militaire campagne, die hij vanuit Duitsland en Frankrijk zal lanceren.

Spaanse furie te Mechelen

Op 29 augustus 1572 opent Mechelen de poorten voor Geuzen die namens Willem van Oranje bij zijn tweede invasie de stad kwamen bezetten. Willem van Oranje zelf arriveerde daar op 18 september. Deze plaatste een klein garnizoen binnen de stad. Dat bestond uit driehonderd man voetvolk en vijfhonderd ruiters onder leiding van Bernard van Merode.

Een reactie van de Spanjaarden laat niet op zich wachten. De Hertog van Alva en zijn zoon Don Frederik waren in juli een tegenoffensief begonnen om de opstandige steden te heroveren. Na

Spaanse Forten

Leuven en Bergen te hebben heroverd, stelde Alva zijn zoon aan om een strafd campagne tegen de overgebleven steden te beginnen. Don Frederik startte zijn veldtocht vanuit Brussel en ging als eerste op Mechelen af. Merode die de stad moest verdedigen, twijfelde of hij met zijn mannen wel in staat zou zijn om weerstand te kunnen bieden tegen zo'n grote overmacht. Op 1 oktober verliet Merode met zijn bezetting de stad, gevolgd door duizenden burgers.

Op 2 oktober zetten tegenstanders van Oranje op hun beurt de stadspoorten open voor de Spaanse troepen van Don Frederik. Ondanks deze overgave spaarden de Spanjaarden de Mechelaars niet, omdat Don Frederik een voorbeeld wilde stellen voor de opstandige steden. Zij gingen zich te buiten aan moorden, plunderingen en andere gruweldaden, die in Mechelen de geschiedenis ingingen als de Spaanse Furie.

"Spaanse" forten

Om de stad beter te verdedigen tegen de oprukkende Geuzen vanuit het noorden, lieten de Spanjaarden in 1585 een aantal buitenwijken van Mechelen volledig afbreken. Tegelijkertijd bouwden ze aan de noordkant van de stad zo'n tien nieuwe forten.

Vele jaren later, in 1621 richtte het stadsbestuur zich tot de aartshertogen met een klacht over de slechte staat van deze forten. Ze vroegen om te onderzoeken of de forten hersteld konden worden, omdat er weinig vertrouwen in de vrede was en men bang was voor een nieuwe vijandelijke inval. Het verzoekschrift was in zo'n erbarmelijk Frans gesteld dat het nauwelijks te citeren valt, maar een begeleidend memorandum geeft ons alsnog wat inzicht in de situatie van deze tien forten.

Het is dus een memorie van de forten hier *"voormaels geweest hebbende onder het District ende Jurisdictie der stadt Mechelen; mitsgaders van de soldaten die ten dienste van Haere Hoogheden ende selve Stadt eertyts daartoe hebben gedient..."*

"Ierst zyn de voorsz. Fortten geweest tot Thien in getaele als te weten Krimpen, Battel 't Blockhuys, Wayenbergh, Haireschanse, Nieuwendyck, Pasbrugge, Spuythuys, van Muysen endde Hevere, Waer van de ghene van Krimpen, Battel, Muyzen en Hever, niet alleenlyck en dienendende ende sullen dienen tot conversatie van de voorz. stadt Brabant ende in 't besundere van de Steden van Loven, Brussel, ende anderen, tot de welcke andersints connen de vyanden hun excusiën doen."

Forten in onze buurt

't Fort van Wayenbergh (1)

We weten niet met stellige zekerheid te zeggen waar dit fort stond. Evenwel valt er bijna niet aan te twijfelen dat het stond vlak achter de Galgenberg, tussen deze berg en de Vrouwevliet, dus bij de aloude Walemse Pas.

Stadsrekening:

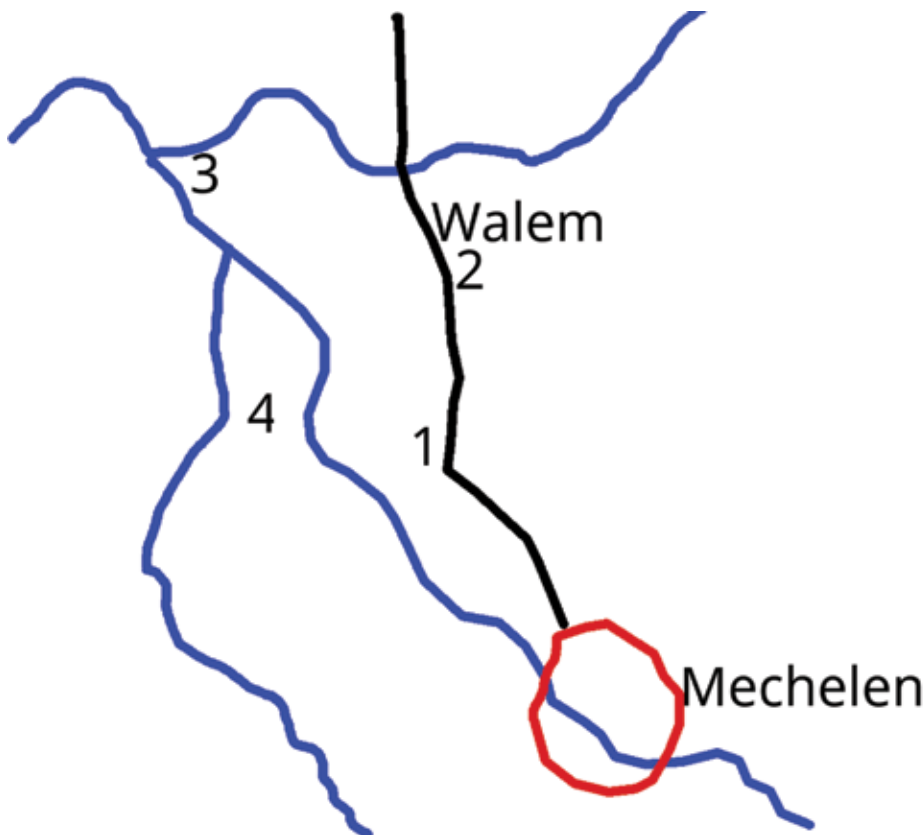
1593 – ende nog gemaectt een nieu huys op de schanse van Wayenberch

1596 betaelt den soldaten van den Wayenbergh twee gulden ende X.S. eens voi de moyte by hun gedaen in't graven van eene gracht rontsomme die pallisaeden van de selve schanse

Fort van Besterveld te Walem (2)

We weten niet met zekerheid waar deze schans gebouwd werd. In ieder geval stond er reeds in de XVe eeuw, te Walem een stenen huis met een hoeve, tussen de huidige pastorie en de Binnen beek. Die stond bekend als Hof van Bijsterveld of Besterveld. Volgens anderen lag het in de

rond Mechelen

buurt van Roosendaal en zou de pastorie een overschot zijn van deze schans.

Stadsrekening

1581-'82 Betaelt karel Van Brussel tymerman van dat de selve met twee gesellen gewrocht hebben aent fort van Waelhem.

1578 -'80 Betaelt Caerle van Huffle tymerman met twee knechte gewrocht aen den draeyboom opt Bijsterveld te Waelhem te makene met leveringhe

Fort het Donkske te Walem (3)

Donkske was de naam van een grondverhevenheid, gelegen juist in de hoek gevormd door

de samenloop van de Grote Nethe en de Dijle,. Dus in de uiterste hoek van Battenbroek.

In de geschiedenis van Walem door Th. C. lezen we: In de XVI e eeuw , tijdens de godsdienstige troebels, stichtte men daar een fort, een vesting; toen de troepen der Staten in 1580 Mechelen hadden overrompeld, maakten ze zich meester van die versterking, maar in 1585 kwam Mechelen en ook het Donkske terug in het bezit der Spanjaards. In 1590, misschien vroeger was het Donkske de eigendom van Margaretha van Merode, weduwe van Jan van Busleyden en Jan van Hamale. Volgens het polderarchief stond ze in dit jaar de eigendom af aan haar zoon Gielis van Busleyden; zij deed dit uit reden der grote kosten van dijk

Hoeve Hooghuis (4)

Die vinden we terug op de Hoge Weg, de kronkelende weg die het gehucht Battel tussen Battelsesteenweg en Zennegat doorkruist. Het is een overblijfsel van de Romeinse heirbaan van Keulen via Mechelen naar Temse, waarlangs ook de oudste kerk van Battel lag.

Op nr. 253 ligt hoeve "Hooghuis". Het is vermoedelijk een voormalig SPAANS FORT gebouwd in het vierde kwart van de 16de eeuw en deel uitmakend van een reeks centrale- en verdedigingsposten ten noorden van Mechelen.

François

Aan de kerk staat een monument met daarop de namen van de soldaten uit Walem die als soldaat gestorven zijn tijdens de Eerste Wereldoorlog.

In de volgende tijdschriften zullen we elk van hen behandelen. In deze editie belichten we François Ceuppens.

Vader: Johan Baptist Ceuppens

Moeder: Marie Virginie Van Moer

28 april 1891 Frans (François) Ceuppens wordt geboren te Walem.
Het gezin woonde in de Galgestraat nr 5 (tegenwoordig is dit Noordveld).
Er waren acht kinderen in het gezin, Frans was het vierde kind.

15 november 1911 Frans vervoegt het leger als milicien van de lichte 1911.
Hij is een soldaat 1e klas met het stamnummer 197777 en maakt
deel uit van de Artillerie Versterkte Plaats Antwerpen - 14de batterij.
In zijn militair dossier vinden we een aantal fysieke kenmerken opgesomd: Frans is blond en 1
meter 70 groot. Hij heeft een litteken op zijn rechterkuit.

29 november 1913 Frans huwt met Sabine Maria Roelandt. Sabine werd geboren in
1894 en zal overlijden in 1967.
Uit het huwelijk zullen twee dochter geboren worden; een eerste -
Maria Sidonia - wordt geboren in 1914.
Hij werkt als houeelpikker bij de spoorwegen (staatswerkmans).

1 augustus 1914

In België start de mobilisatie, Ook Frans is wederopgeroepen. Hij behoort tot de soldaten die zich de eerste maanden achter de IJzer bevinden..

31 januari 1916

Hij maakt deel uit van de 1e compagnie D.O.A.H. (Détachement Ouvriers d'artillerie te Le Havre).

Le Havre

De Franse havenstad aan de monding van de Seine was gedurende de Eerste Wereldoorlog de stad waar de Belgische regering haar toevlucht had gezocht. De deelgemeente Sainte-Adresse waar de regering verbleef, kreeg het statuut van Belgische enclave.

Koning Albert volgde zijn regering niet. Hij wou het grondgebied niet verlaten en verbleef in de Westhoek dicht bij zijn soldaten.

Bron: wikipedia; Luc De Vos ea. 14-18 België in oorlog

Portret van Frans (François) Ceuppens door Marijke Van den Acker

Ceuppens

1 juni 1917

Frans wordt gehospitaliseerd in het Militair Hospitaal van Chambéry. Hij heeft longtuberculose

Graf op de begraafplaats Sainte Marie in Le Havre

Longtuberculose

Tuberculose of tbc (in de volksmond tering) is een ernstige, soms besmettelijke bacteriële infectieziekte, meestal veroorzaakt door de tuberkelbacil Mycobacterium tuberculosis. Deze bacterie werd in 1882 door Robert Koch ontdekt. Door het gebruik van verschillende daartoe geschikte antibiotica tegelijkertijd toe te dienen is tuberculose tegenwoordig meestal goed te behandelen. Tuberculose behoorde in 2018 wereldwijd tot de tien meest voorkomende doodsoorzaken. De meest voorkomende vorm van tuberculose onder mensen is longtuberculose. De sterfte aan tuberculose is mondiaal gezien ongeveer gelijk aan die door verkeersongevallen.

Tuberculose was voor en tijdens WO 1 een vaak fataal verlopende, nauwelijks behandelbare ziekte. De behandeling bestond uit rust en kuren in sanatoria in gebieden met 'gezonde lucht', bijvoorbeeld in het hooggebergte.

Bron: wikipedia

30 december 1917

Op deze zondag om 13:20 overlijdt Frans in het Hôpital Sainte-Honorine Gravelle te Le Havre. Hij is 26 jaar oud

3 januari 1918

Hij wordt begraven op het kerkhof "Cimetière Sainte Marie" Le Havre

13 januari 1918

Twee weken na zijn overlijden wordt te Granville zijn tweede dochter geboren: Angele Maria Françoise

Referenties

https://namenlijst.org/publicsearch/#/person/_id=603F03C7-297B-11D2-B12B-BE2CDE1F7030

<https://wardeadregister.be/nl/soldier/6426>

https://bel-memorial.org/tribute/tribute_1.php?INDIVIDUALS_ID=49472&RECOUP=49472

 hr

1965: 60 jaar geleden

In Congo pleegt stafchef Mobutu zijn 2de staatsgreep en blijft definitief aan de macht. In de V.S. wordt Bob Dylan uitgejoeld op het Newport Folk festival en als verrader uitgescholden, omdat hij een elektrische gitaar bespeelt en in de New Yorkse wijk Harlem wordt Malcolm X doodgeschoten. Dichterbij in Europa wordt er besloten om de uitvoerende organen van Europese Economische Gemeenschap, de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal en Euratom samen te voegen. De nieuwe naam wordt Europese Gemeenschappen.

In België worden de Belgische verkiezingen gehouden, de studenten eisen dat Leuven Vlaams wordt en is er de inhuldiging van de nieuw Ijzertoren. In Brussel wordt het beeldje van Manneken Pis gestolen.

En in Walem de klassieke mix van ongevallen, muzikale hulde, de konijnen ziekte en.....

Gazet van Antwerpen 2 februari 1965

Man valt van tweede verdieping te Walem

De 47-jarige aannemer, Emiel Hellemans uit Walem, is maandag van de tweede verdieping van zijn woning gevallen. Hij werd ernstig gewond en overleed enkele uren later in de kliniek te Duffel

Zie hier ben ik Heer. Gij hebt mij geroepen.

I Kon. 3-9.

Gedenk in uw vroom gebed de ziel
van wijlen de Heer

EMIEL HELLEMANS

echtgenoot van Mevrouw
HELENA FRANS

Ere-voorzitter der Kon.
Muziekmaatschappij St-Cecilia
geboren te Walem, op 29 september 1917
en godvruchtig overleden in de
St-Norbertuskliniek, te Duffel,
op 28 januari 1965.
Voorzien van de H.H. Sakramenten
der zieken.

Vaderlijk bekommerd om het welzijn van zijn huisgezin was hij een voorbeeld van kristelijke levensvreugde, van echtelijke trouw en nooit aflatende werkzaamheid. Hij was minzaam tegenover iedereen, goed van harte en immer bereid te helpen waar hij kon; zijn aandenken is dan een zegen bij al degenen die hem gekend en bemind hebben. Geliefde vrouw, het is ongetwijfeld een harde slag waardoor gij nu getroffen wordt, maar leg U evenals ik in de handen van O. L. Heer, die slaat en zalft,

Gedachtenisprentje van onfortuinlijke aannemer Hellemans

Gazet van Mechelen 10 juni 1965

Muzikale hulde.

Walem verheugt zich terecht over de hervervorming tot bestendig afgevaardigde van de h. Frans Morrens die meerdere jaren een vooruitstrevend burgemeester van deze gemeente was.

Bob Dylan wordt uitgejoeld op Newport festival omdat hij elektrische gitaar speelt. Hoe anders in Walem waar St. Cecilia hulde brengt aan de oud-burgemeester.

Om uiting te geven aan deze gevoelens had zaterdagavond voor de woning van de familie Morrens-Nauwelaers een muzikale hulde plaats die er gebracht werd door de Kon. Fanfare St.-Cecilia o.l.v. de h. Georges Van Look. Na het spelen van enkele lustige deuntjes, waarbij het niet ontbrak aan heel wat sympathieke belangstelling, werd een huldeadres uitgesproken door de h. Hubert Janssens, voorzitter van de muziekmaatschappij die meteen bestendig afgevaardigde Frans Morrens feliciteerde met zijn nieuwe verkiezing.

in onze dagbladen

Namens St.-Cecilia werd mevr. Morrens-Nauwelaers dan in de bloemen gezet.

In zijn dankwoord zegde bestendig afgevaardigde Fr. Morrens zeer gevoelig te zijn aan deze blijken van warme sympathie hem gebracht door de Kon. Fanfare St.-Cecilia waarvan hij de laatste jaren zoveel vriendschap heeft mogen van ondervinden. Hij betoogde verder zijn uiterste best te zullen doen voor het welzijn van de bevolking uit de prov. Antwerpen en hierbij Walem zeker niet te zullen vergeten.

Op verzoek van de bestendig afgevaardigde werd daarna een verfrissing genomen en de avond in gezelligheid verder gezet.

Gazet van Antwerpen 25 september 1965

Weer myxomatose

In het domein Rozendaal te Walem stierven een paar honderd konijnen aan myxomatose. De plaag zou zich eerst hebben voorgedaan in de gemeente Heindonk, waarvan zij oversloeg naar de gemeente Heffen, Hombeek, Duffel en Walem. In al deze plaatsen zijn talrijke konijnen aan de kwaal gestorven.

Gazet van Mechelen 19 november 1965

Vier personen meegesleurd door slippende tankwagen.

In de Kon. Albertstraat te Walem had er donderdagnamiddag een erg verkeersongeval plaats waarbij vier personen erge kwetsuren opliepen.

De personen in kwestie, nl. Van Malderen Gustaaf en De Smet Karel, beiden woonachtig in genoemde straat, alsmede Mutsaert Theodoor en Braeckmans Jozef, beiden van Borsbeek, bevonden zich tussen twee geparkeerde auto's. Plots kwam een tankwagen op de geparkeerde auto's aangereden. Vooraleer het viertal zich in veiligheid konden brengen, werden ze gevat door de aangereden personenauto's en hierbij zwaar ten gronde geworpen.

Van Malderen en Mutsaert werden de twee benen gebroken. De Smet liep inwendige verwondingen op en Braeckmans een schouderbreuk. Verder werd er heel wat schade aangericht.

Gazet van Mechelen 10 december 1965

Levendige gemeenteraad te Walem

Burgemeester Theofiel Vinckx zat dinsdagavond de voltallige gemeenteraad voor waarvoor heel wat belangstelling was.

(enkele fragmenten)

Bestratingswerken

Er komt opnieuw leven in de brouwerij met de bespreking van ontwerp tot verharding van de Oude Baan, de Korenkorfstr. en de Nieuwstraat. De aandacht werd nochtans getrokken op de wenselijkheid voor de nodige afwatering te zorgen. De totale kostprijs van de geplande werken wordt geraamd op 358.065 fr. Raadslid Van Houdt dringt aan riolering en waterafvoer te voorzien, Burgemeester Th. Vinckx wijst er echter op dat er naast deze geplande verhardingen nog voldoende ruimte is om de riolering achteraf aan te brengen. Bij deze gelegenheid kwam ook de aankoop van de Liebiggronden ter sprake...

Burgemeester Th. Vinckx legde dan de volgende belastingen ter stemming: 570 opcentiemen op de onroerende voorheffing (grondbelasting); 2 t.h. op de natuurlijke personen; 5 t.h. op de motorvoertuigen; personel 100 fr., drijfkracht 100 fr. Per k. W. u., getuigschriften 5fr., huisvuil 100fr. Per gezin,...

De andere belastingen bedragen: rijwielen 150opc., motorijwielen 125, voertuigen 75, honden 100, reclamerijtuigen 300 fr., identiteitskaarten 5, 10, en 15 fr., de dranksluiterijen volgens aankoopcijfer forfaitair, leuren en gemakkelikheden volgens tarief.

Vroeger en Nu

Oude Baan zicht op watertoren vanaf de Stenengootbeek - Bovenste foto uit de Regionale Beeldbank Mechelen

Verhalen uit het molenhuis

Het mysterie van de sperziebonen

Kroniek uit een lang geleden en lang gelogen tijd

Juni 1981. De nieuwe bewoner van het molenhuis in Battenbroek loopt mijmerend door zijn verwilderde hof. Hij beseft dat het - letterlijk - nog heel wat voeten in de aarde zal hebben alvorens deze wildernis vol netels en distels is omgetoverd tot een ietwat ordentelijke tuin met mooie bloemperken en gezellige hoekjes waar je tot rust kan komen. Ook wat fruitbomen mogen er geplant worden, maar vooral een grote groententuin wil hij aanleggen. Je weet dan tenminste wat je eet en niets is zo heerlijk als lekkere, gezonde groentjes uit eigen tuin oogsten en die een half uurtje later al uitnodigend op je bord zien liggen.

Plots ziet hij, op de uithoek van zijn tuin, aan de bocht van de Battenbroekweg en de weg naar de Netedijk een plek waar tussen het overvloedig onkruid een veertigtal jonge, friscgroene struikjes van sperziebonen welig groeien. Hij staat voor een raadsel: hoe komen die sterk groeiende sperziebonen plotseling in zijn tuin, die tuin waarin een jaar lang geen spade in de grond werd gestoken, laat staan iets gewied of geplant werd? Waar komen toch die plantjes in godsnaam vandaan? Het mysterie van de sperziebonen!

Een jaar eerder: 22 juni 1980. Armand Pien voorspelt - met dank aan de straalstroom - een heerlijke, zonovergoten zaterdag zonder ook maar de geringste kans op een spatje regen. Het schooljaar loopt weeral ten einde en de zalige, grote vakantie lonkt reeds uitnodigend om de hoek. Naar jaarlijkse gewoonte werd, op de speelplaats van de school de Zonnebergen, door de diensten van Stad Mechelen een groot podium opgesteld met klapstoeltjes en houten klaptafels rondom. Binnen de kortste keren zijn die volzet door lachende ouders en trotse grootouders die hun kleine oogappels komen bewonderen. In de containerklas werd de geluidsinstallatie geplaatst en kondigt Willy Coeckelbergs de kleutertjes aan. De kleine pagadderkes klimmen wat stuntelig en verlegen op het podium en brengen - sommigen druk wuivend naar mama, papa, oma of opa - hun dansje, terwijl juf Els vanaf de zijkant met druk zwaaiende armen en benen, de nodige aanwijzingen geeft.

In de refter werd een grote drankentoog opgesteld. Jef Mets en zoon Kurt (en Mallebabbe) laten het fris en blond schuimend bier vakkundig en overvloedig uit de tapkraan lopen. Swa Gijssels - door iedereen gekend als de rosse Swa - tapt duvels en trappisten alsof ze voor hem zelf waren. 'Ik heb veel goeds gekregen in m'n leven, logisch dus dat ik iets terugdoe' is's mans devies. En dan een zoveelste bulderlach achter de toog: Fons Vercammen, die in café Terpsichore niet de pap maar den tap met de pollepel kreeg ingegeven - ontkurkt met verve en deskundigheid een fles cola.

Een schare vrijwillige opdieners bezorgt de frisse drankjes aan de dorstige toeschouwers in ruil voor dranktickets. Beschermd tegen de zon door een grote parasol verkopen Rose Marie - echtgenote van de directeur - en haar' bijzit' de tickets aan de niet aflatende stroom van kooplustigen. Het ganse dorp passeert lachend en goedgezind de revue en ondanks de drukte kan er altijd wel een korte babbel, grap of verwelkoming vanaf.

De verschillende klassen beklommen achtereenvolgend het podium en zetten telkens weer hun beste beentje (en soms ook andere ledematen) voor. Bij alle liedjes zie en hoor je meester Raoul luidkeels meezingen. Een donkerbruin vermoeden dat de brave man liefst zelf het podium zou bestijgen.

'Altijd prijs, altijd prijs' De bende van meester Paul (lees: de leerlingen van het 5de en 6de leerjaar) verkopen, in groepjes van 2, met een ongekend enthousiasme lotjes. Je kan deze in de klas van het eerste leerjaar bij juf Els en meester Willy omruilen voor prachtige prijzen.

Geen donkere wolk, geen druppel regen en toch zie je hoe rond 15 u bijna alle aanwezigen: kinderen, familie en vrijwilligers de Zonnebergen in drom verlaten. Met zijn allen trekken ze naar Battenbroek waar die dag de wielervedstrijd 'het Belgisch Nationaal Kampioenschap' zal passeren. Grote namen als Michel Pollentier, Ludo Peeters en Herman Van Springel nemen deel en zullen aan de meet respectievelijk 5de, 8ste en 13de worden. De wedstrijd over 214 km, met start in Koekelare en eindigend op de grote markt van Sint Niklaas (met een overwinning van Jos Jacobs), zal rond 15 u 15 in Battenbroek de Netedijk verlaten en via de Baron Coppenslaan verderrijden. Spektakel verzekerd in de scherpe bocht, net voorbij het molenhuis. Daarom heeft zich daar een grote menigte toeschouwers verzameld. Ze zien even later het peleton renners, in razende vaart, van de Netedijk naar beneden fietsen en tegen hoge snelheid de Baron Coppenslaan opvliegen. Nog geen twee minuten en alles is voorbij en gepasseerd. Alleen Willy Teirlinck, die ter hoogte van het Zennegat moest afrekenen met een leuke band (volgens wielereexpert Paul

Verhalen uit het molenhuis

Mortelmans: e serieus gat, zenne!) komt twee minuten later met een rotvaart de Netedijk afgevlogen. De pechvogel van de ploeg Safir (Safirreke wat een bierke) zal toch nog als 23ste over de meet rijden. Om iets van zijn achterstand goed te maken, neemt hij de binnenkant van de bocht. Net op dat ogenblik rijdt Staf Peeters, op zijn fiets, aan een zeer gezapig tempo, in de tegengestelde richting naar zijn veld. In zijn altijd verzorgde groententuin, gelegen aan de Netedijk, gaat Staf vandaag zijn sperziebonen planten. Als een voorbeeld in het verkeer rijdt Staf eveneens braaf aan de binnenkant van de bocht. Het onvermijdelijke gebeurt: de fietsers smakken tegen elkaar en tegen de grond. Het plantgoed van Staf vliegt met een grote boog, in gespreide slagorde, in de tuin van het molenhuis. Gelukkig niets ergs, stelt de toevallig aanwezige verpleegster Florence Nachtegalee vast. Met slechts enkele kleine schaafwonden kunnen beiden hun weg vervolgen. Staf heeft dat jaar een extra gewent winterprei gezet.

Na de passage van de wielervedstrijd trekken de Walemnaars terug richting de Zonnebergen. In de 'omgeturnde' turnzaal kunnen ze nog genieten van een lekker fruittaartje met koffie of thee, vakkundig en met een brede glimlach geserveerd door Bertha en Linda en het duo Jeanne en Lylia, de schoonmoeder en de zus van directeur Willy. Een piepjonge juf Wendy smelt bij elk kinder- of waterijsje dat ze aan een zacht prijsje aan de kindjes verkoopt. Ondertussen heeft directeur Willy op de speelplaats, onder een stralende zon, het free podium van start laten gaan en zetten toekomstige Madonna's en Michael Jackson's hun eerste aarzelende danspasjes op het podium. De frisse dranken worden nog steeds in sneltempo en in groothandelhoeveelheden door de schare bereidwillige vrijwilligers getapt en opgediend. Een lekker zonnetje, heerlijk reukende hamburgers en hete hotdogs duwen het drankverbruik naar ongekende hoogtes.

Rond elf uur's avonds verlaten de laatste ouders met vermoeide maar tevreden kinderen de Zonnebergen maar van rust is in de verste verte nog geen sprake. De immer energieke en onvermoeibare leerkrachten en vrijwilligers beginnen aan de grote opruim en schoonmaak. Maandag moet alles immers terug piekfijn zijn voor de laatste schoolweek. Het is al zondag wanneer iedereen, vermoeid maar tevreden, plaats neemt aan de grote tafel om te genieten van een laatste (?) pint. Met een ongekend vakmanschap verdeelt meester Willy de stukken lekkere pekelharing, uit de winkel van zijn Mariake, onder de aanwezigen. Einde van een alweer geslaagd schoolfeest in de Zonnebergen. 'A job well done' zou een Engelsman zeggen. Een Walemnaar houdt het bij:

die voorlaatste pint
is nu wel verdiend!

Epiloog:

De sperziebonen werden in augustus 1981 geoogst. Na het koken (om het giftige lectine te verwijderen) werden ze, als dagelijkse kost, geserveerd met een vastkokende Charlotte aardappel, een malse varkenskotlet en een sausje van het kookvocht met ajuin, bruine suiker en azijn.

Het mysterie van de sperziebonen kwam nog terug op B.R.T. als item in het satirisch programma Magesien en leidde tot het 'Sperziebonenlied' van Robbie Roos (alias Freddie Corona) nu nog steeds te beluisteren op youtube.

Door Rasbak op de Nederlandstalige Wikipedia, CC BY-SA 3.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3261136>

 dv